

ÕIGUSTATUD HUVI

Kinnitatud 15.05.2020

Käesolev juhend selgitab, kuidas rakendada isikuandmete kaitse üldmääruse 2016/679 artikkel 6 lõige 1 punktis f sätestatud õigustatud huvi kui andmetöötluse õiguslikku alust.

Sisukord

1. Kasutatud lühendid	2
2. Õigustatud huvi isikuandmete töötlemise õigusliku alusena	3
3. Piiritlemine teistest isikuandmete töötlemise alustest	3
3.1. Lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete kasutusele võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele (IKÜM art 6 lg 1 p b)	4
3.2. Lepingu täitmiseks (IKÜM art 6 lg 1 p b)	4
3.3. Lepingu rikkumise korral õigusnõuete koostamiseks (IKÜM art 6 lg 1 p f)	5
3.4. Vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks (IKÜM art 6 lg 1 p c)	5
4. Õigustatud huvi kolmeastmeline hindamine	6
4.1. Vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi	6
4.2. Andmesubjekti huvid ja õigused	7
4.3. Kaalumine/tasakaalustamine	8
4.4. Täiendavad kaitsemeetmed ja uus kaalumine	9
5. Andmesubjekti õigus esitada vastuväide	10
6. Läbipaistvus, mõjuhindang	11
Meelespea!	11

1. Kasutatud lühendid

IKS – isikuandmete kaitse seadus, 12.12.2018. a - RT I, 04.01.2019, 11

IKÜM – isikuandmete kaitse üldmäärus¹ 2016/679, 27. aprill 2016

EAKN – Euroopa Andmekaitse nõukogu, mis asutati isikuandmete kaitse üldmäärusega ning asendab varasemat, isikuandmete kaitse direktiivi 95/46/EÜ artikkel 29 alusel moodustatud töörühma. Tagab andmekaitsereeglite ühtse kohaldamise, andes välja suunised ja juhendeid.

A29 töörühm - isikuandmete kaitse direktiivi 95/46/EÜ artikkel 29 alusel kuni 25. maini 2018 tegutsenud töörühm, mis koostas seisukohti ja juhiseid andmekaitse küsimustes.

TLS – töölepingu seadus, 17.12.2008. a – RT I 2009, 5, 35; RT I, 19.03.2019, 94

VÕS – võlaõigusseadus, 26.09.2001. a - RT I 2001, 81, 487; RT I, 08.01.2020, 10

ESS – elektroonilise side seadus, 08.12.2004. a – RT I 2004, 87, 593; RT I, 08.01.2020, 4

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679> (23.03.2020).

2. Õigustatud huvi isikuandmete töötlemise õigusliku alusena

IKÜM art 6 lg 1 p f:

“Isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja – vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps.”

Selle kasutamiseks on vaja võrrelda vastutava töötleja või andmeid saavate kolmandate isikute õigustatud huve andmesubjekti huvide või põhiõigustega, mille tulemus määrab kindlaks, kas töötlemise õigusliku alusena saab viidatud sätet kasutada.

Õigustatud huvi säte oli välja toodud ka isikuandmete kaitse direktiivi 95/46/EÜ² art 7 p-s f, kuid siiski ei olnud see Eesti õigusesse üldnormina üle võetud. 2016. aasta 14. aprillil kiitis Euroopa Parlament heaks isikuandmete kaitse üldmääruse (edaspidi IKÜM), millega asendati endine andmekaitse direktiiv. IKÜM on otsekohalduv ning koos uue isikuandmete kaitse seadusega (edaspidi IKS) asendab varasemat, 2007. aastal vastu võetud isikuandmete kaitse seadust.

Eriliiki isikuandmete puhul sellist alust IKÜM art-s 9 ei ole, kuid õigusnõuete koostamine, esitamine või kaitsmine on siiski lubatud ka eriliiki isikuandmete puhul.

Avalik sektor ei saa sellele alusele isikuandmete töötlemisel tugineda (IKÜM art 6 lg 1 viimane lause ütleb, et p-i f ei saa kasutada, kui andmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmisel), IKÜM põhjenduspunktis 49 viidatakse, et sellele võiks asutus siiski saada tugineda enda **põhitegevusega mitteseotud haldustegevuses**, nt asutuse majandamine, hoone ja infosüsteemide turvamine (teatavasti tuginesid varem avaliku sektori asutused turvakaamerate osas IKS-i erisättele, mida enam ei ole). Samas asutustele tuleb nii avaliku teabe seadusest kui küberturvalisuse seadusest kohustus tagada infovarade ja andmekogude turvalisus ning selleks ISKE rakendamisel on üks võimalikest meetmetest on videovalve kasutamine. Seega võib asutuste puhul videovalve kasutamine tugineda ka IKÜM art 6 lg 1 punktile c.

IKÜM art 6 lg-s 1 sätestatud viie esimese aluse korral põhineb andmetöötlemise seaduslikkus andmesubjekti nõusolekul, lepingulistel korraldustel, seadusjärgsel kohustusel või muul konkreetset, õigusaktis määratletud põhjusel. Art 6 lg 1 p-s f sätestatud õigustatud huvi alusel on andmetöötlemine seaduslik aga alles siis, kui on korrektselt läbi viidud poolte huvide põhjalik kaalumine, millest nähtub selgelt järeldus andmete töötlemise õigustatuse kohta. Kuidas seda teha, püüamegi käesoleva juhendiga selgitada.

3. Piiritlemine teistest isikuandmete töötlemise alustest

Leping, nõusolek ning õigustatud huvi võivad eksisteerida kõik kõrvuti ühe ja sama andmesubjektiga tekkinud suhte raames. Seetõttu on iga töötlemistoimingu puhul vaja selgelt eristada ning määrata, millisel õiguslikul alusel konkreetne andmete töötlemine aset leiab.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (kehtetu). Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/ALL/?uri=CELEX%3A31995L0046> (23.03.2020).

Järgmistes alapunktides toome välja lepinguliste suhetega seotud tüüpilisemad andmetöötlaste õigusliku aluse piiritlemisnäited.

3.1. Lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete kasutusele võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele (IKÜM art 6 lg 1 p b)

Art 6 lg 1 p-le b saab tugineda üksnes eeldusel, et konkreetsed meetmeid võetakse kasutusele **andmesubjekti taotlusel**, mitte vastutava töötaja ega kolmanda isiku algatusel. Näiteks palub üksikisik saata ettevõttele talle konkreetse toote kohta pakkumine (see hõlmab endas ka õigust piiratud aja jooksul säilitada andmesubjekti aadressi ning teavet päringu kohta).

Seevastu üksikasjalikke taustakontrolle, näiteks olukorras, kus kindlustusandja töötleb enne taotlejale tervise- või elukindlustuse võimaldamist viimase terviseandmeid, ei saa seda pidada andmesubjekti taotlusel tehtud vajalikuks toiminguks. Kindlustusandjale tuleb isikuandmete küsimise õigus kindlustustegevuse seadusest ehk sellisel juhul toimub isikuandmete töötlemine seaduses sätestatud eesmärgil ja alusel (õiguslikuks aluseks on IKÜM art 6 lg 1 p c).

Samuti on ettevõtja seisukohalt õiguspärane paluda klientidel esitada esmatähtsad isikuandmed ja tõendada lepingu sõlmimisel oma isikusamasust. Samas läheb isikut tõendavast dokumendist koopia tegemine ja säilitamine reeglina kaugemale sellest, mis on vajalik lepingu täitmiseks ning õiguslik alus selliseks tegevuseks võib olla hoopis seadusest tulenev kohustus (nt rahapesu tõkestamise ja terrorismi rahastamise seaduse § 21 - füüsilise isiku isikusamasuse tuvastamine, selle aluseks olevad dokumendid ja kliendi kohta kogutavad andmed).

Ka ei põhine **maksehäirete kontrollid**, mida teostatakse enne isikule laenu väljastamist, andmesubjekti taotlusel (IKÜM art 6 lg 1 p b), vaid õigustatud huvi alusel selleks, et veenduda tulevase lepingupartneri usaldusväärsuses (IKÜM art 6 lg 1 p f). Maksehäirete kontrollimise vajadus võib tuleneda ka pankade seadusjärgsest kohustusest kontrollida laenuaotleja maksevõimet (IKÜM art 6 lg 1 p c).

Isikuandmete töötlemise õigustatus (st aktsepteeritava õigustatud huvi olemasolu) lepingueelsetes suhetes võib tuleneda eriseadustest, nt töökohustuste täitmisega vahetult seotud isikuandmete töötlemise õigustatuse (st aktsepteeritava õigustatud huvi olemasolu) kohta vt täpsemalt eriseadustest, nt lepingueelseid läbirääkimisi puudutavad sätted TLS § 11, VÕS § 14.

3.2. Lepingu täitmiseks (IKÜM art 6 lg 1 p b)

Töötlemine peab olema objektiivselt **vajalik** lepingus sätestatud eesmärgi saavutamiseks või mingi konkreetse lepingujärgse kohustuse täitmiseks. Asjaolu, et lepingus on kirjas üldsõnaline punkt isikuandmete töötlemise (nt otseturustuse või võlaandmete maksehäireregistrile edastamise) kohta, ei tähenda automaatselt, et isikuandmete töötlemine on vajalik lepingu täitmiseks. EAKN selgitab, et kui lepingu eesmärgi saavutamiseks on realistlikke vähem sekkuvaid alternatiive, ei ole töötlemistoiming vajalik.³

Müügilepingu järgi on isikuandmete töötlemine lubatud näiteks kauba kätte toimetamiseks, aga mitte edasiseks kliendi poolt veebisaidil tehtud klikkide ja ostetud esemete alusel maitse- ja elustiilieelistuste profileerimiseks. Profileerimise puhul on võimalik tugineda teatud eelduste täitmisel õigustatud huvi alusele (eeldusel, et see on proportsionaalne). Õigustatud

³ EAKN Suunised 2/2019 isikuandmete töötlemise kohta isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punkti b alusel seoses andmesubjektidele internetipõhiste teenuste osutamisega, p 2.4.

huvile ei saa tugineda, kui profileerimisega koos tehakse andmesubjekti kohta ka automaatne otsus (IKÜM art 22).

Töösuhete puhul töötaja internetikasutuse, e-kirjade või telefonikasutuse jälgimist või muul viisil töötajate kontrollimist ei saa samuti teha töölepingu täitmise eesmärgil. Siin avaldubki tihe seos ning piiritlemisvajadus – töötaja kontrollimine on küll tihedalt seotud töölepingust tulenevate kohustustega, kuid samal ajal pole kontrollimine vajalik töölepingu täitmiseks. Samas võib olla töötajate töökohustuste kontrollimine lubatud tööandja õigustatud huvi korral.

Pettuste takistamine, mis võib muu hulgas hõlmata klientide seiret ja profileerimist, on teine tüüpiline valdkond, kus arvestades isikuandmete töötlemise eesmärke võib tõenäoliselt esineda andmesubjektide suhtes liigne ülemäärane ehk tegevus, mis ületab selgelt lepingu täitmiseks vajalikku. IKÜM põhjenduspunkt 47 viitab, et pettuste vältimiseks rangelt vajalik isikuandmete töötlemine on samuti asjaomase vastutava töötleja õigustatud huvi.

3.3. Lepingu rikkumise korral õigusnõuete koostamiseks (IKÜM art 6 lg 1 p f)

Artikli 29 tööühm selgitas oma arvamuses 06/2014,⁴ et õiguslik alus „lepingu täitmiseks“ sobib seni, kuni töötlemine on seotud lepingu tavakohase täitmisega. Ka andmesubjekti põhiandmete – nagu nime, aadressi ja üksikasju seoses täitmata lepinguliste kohustustega – töötlemist ametlike meeldetuletuste saatmiseks tuleb siiski pidada lepingu täitmiseks vajalikuks isikuandmete töötlemiseks.

Kui lepingu täitmisel esineb vahejuhtum või leping jäetakse täitmata ning on vaja hakata õigusnõudeid koostama, ei toimu selline töötlemine enam lepingu tavatäitmise raames ja seetõttu ei saa see põhineda IKÜM art 6 lg 1 p-l b. Selliseks näiteks saab tuua võla sissenõudmisel väliste teenuseosutajate (inkassofirmade) kaudu või teenuse eest maksmata jätnud kliendi kohtusse andmise. Sel juhul tuleks kasutada „õigustatud huvi“ alust (või eriliiki isikuandmete puhul IKÜM art 9 lg 2 p f).

3.4. Vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks (IKÜM art 6 lg 1 p c)

IKÜM art 6 lg 1 p-s c on sätestatud õiguslik alus olukordadeks, kus töötlemine on vajalik vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks. See võib kehtida näiteks juhul, kui tööandjad peavad esitama oma töötajate palgaandmed sotsiaalkindlustusasutusele või maksuhaldurile või kui finantsasutused on vastavalt rahapesuvastastele eeskirjadele kohustatud teatama kahtlastest tehingutest pädevatele asutustele.

IKÜM põhjenduspunktis 45 täpsustatakse, et kui töödeldakse vastavalt vastutava töötleja juriidilise kohustuse täitmisele, peaks töötlemise alus olema sätestatud liidu või liikmesriigi õigusaktis. Tuleb arvestada reeglina, et isikuandmete töötlejal ei tohi olla valikut, kas täita kohustust või mitte. Seetõttu siinkohal ei tohiks ka tugineda õigustatud huvi alusele.

Piiritleda tuleb ka neid olukordi, kui eriseadus nõuab isikuandmete avalikustamist üldsusele (eesmärgiga tagada läbipaistvus) ja isikuandmete töötleja enda soovist isikuandmeid läbipaistvuse ning vastutuse tagamise eesmärgil avalikustada. Seda viimast saab teha IKÜM õigustatud huvi sätte alusel. Näiteks avalikustab Terviseamet tervishoiutöötajate andmed, kuna seadus nii nõuab, aga haigla saab arstide nimed oma kodulehel avalikustada õigustatud huvile tuginedes (vajadus muuta pakutav teenus patsiendi jaoks läbipaistvaks). Ravimitootjate ja arstide vaheliste suhete läbipaistvuse ja kontrollitavuse tagamiseks on

⁴ Arvamus 06/2014 andmete vastutava töötleja õigustatud huvide mõiste kohta direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 tähenduses.

näiteks ravimitootjad soovinud avalikustada tervishoiutöötajate nimed, kellele on makstud tasu või antud muid boonuseid.

4. Õigustatud huvi kolmeastmeline hindamine

IKÜM art 6 lg 1 p-s f on ette nähtud kolm tingimust, mis **kõik** peavad täidetud olema, et isikuandmete töötlemine oleks lubatud:

- 1) vastutaval töötlejal või andmeid saaval kolmandal isikul või kolmandatel isikutel on õigustatud huvi,
- 2) isikuandmete töötlemine on vajalik õigustatud huvi teostamiseks,
- 3) vastutaval töötleja või andmeid saava kolmanda isiku huve ei kaalu üles kaitstava andmesubjekti põhiõigused ja –vabadused.

Selle hindamine toimub **kolmeastmelise skeemi järgi**:

I aste - isikuandmete töötleja või kolmandate isikute huvid ja nende kaalukus

II aste - andmesubjekti õigused ja huvid ning kaalukus

III aste - vastanduvate huvide kaalumine → esialgne hinnang + vajadusel täiendavad kaitsemeetmed → lõplik hinnang

Kui vastutaval töötlejal on huvi mingite isikuandmete töötlemise vastu, ei tähenda see automaatselt, et ta saab tugineda õigustatud huvi alusele. Vastutava töötleja huvi õigustatus on vaid lähtepunkt ehk üks elementidest, mida tuleb analüüsida ning see, kas õigustatud huvi alusele saab tugineda, sõltubki tasakaalustamise tulemusest.

Selles veendumine, kas õigustatud huvi sättele saab tugineda, on vastutava töötleja ülesanne, kes peaks läbipaistval moel viima läbi kaalumise ning olema võimeline oma otsust põhjendada. Andmetöötlustest tuleneva võimaliku ulatusliku ja intensiivse riive korral võib olla vajalik koostada kirjalik andmekaitsealane mõjuhinnang (IKÜM art 35; loe täpsemalt isikuandmete töötleja üldjuhendist).

Õigustatud huvi tuleb hinnata perioodiliselt. Aja jooksul muutunud asjaolude tõttu võib õigustatud huvi lõppeda või andmesubjekti huvid osutuda kaalukamaks.

4.1. Vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi

Kavandatav andmetöötlus võib olla **vastutava töötleja** (nt tööandja, ettevõtte ise), **kolmanda isiku** (nt võlaandmeid küsiv ettevõtte) või **üldsuse ehk piiritlemata isikute ringi** (nt ajaleheartikli veebiväljaandes avalikustamise korral kogu avalikkus) huvides.

Õigustatud huvi võib hõlmata isikuandmete töötleja laiemaid huve, **nii olulisi kui ka vähemolulisi**, st et alles siis, kui selliseid huve hakatakse tasakaalustama andmesubjekti huvide ja põhiõigustega, tuleb kohaldada piiritletumat lähenemisviisi ja sisulisemat analüüsi.

A29 töörühm (vt viidet 4) on toonud juhises välja tüüpilisemad huvid (nendega ei anta mingil viisil hinnangut sellele, kas tasakaalustamisel kaaluvad vastutava töötleja huvid üles andmesubjektide huvid ja õigused või mitte):

- Sõna- või teabevabaduse õiguse kasutamine, sealhulgas meedias ja kunstivaldkonnas (selle kohta on IKS §-s 4 ja 5 erisätted);
- tavapärase otseturustamine ning muud liiki turustamis- ja reklaamtegevus;
- õiguslike nõuete täitmise tagamine, sealhulgas võla sissenõudmine kohtuväliste menetluste kaudu;

- pettuse või teenuste kuritarvitamise takistamine;
- töötajate seire ohutuse või juhtimise jaoks;
- rikkumisest teatamise mehhanismid;
- füüsiline julgeolek, IT- ja võrguturve;
- andmete töötlemine ajaloolistel, teaduslikel või statistilistel eesmärkidel (selle kohta on IKS §-s 6 erisäte);
- töötlemine teadusuuringu jaoks (sealhulgas turu-uuringud, IKS §-s 6 ka erisäte)

Õigustatud huvi peab olema:

- seaduslik (seadusevastast soovi ei kaitsta);
- piisavalt selgelt sõnastatud (konkreetne);
- reaalne ja hetkel esinev (mitte spekulatiivne).

Vastutavatel töötajatel, kes on osa kontsernist, võib olla õigustatud huvi edastada klientide või töötajate isikuandmeid kontserni piires sisehalduse eesmärkidel. Kontserni piires kolmandas riigis asuval ettevõtjale isikuandmete edastamise üldpõhimõtted jäävad samaks (vt ka IKÜM V peatükki).

Otseturustamise osas tuleb selgitada, et e-posti või SMSi teel võib otseturustust teha vaid inimese eelneval nõusolekul (v.a ESS § 103¹ lg 3 erand varasema kliendisuhete korral). Õigustatud huvi alusel otseturustamise kontekstis saab rääkida profileerimisest ja näiteks suunatud reklaamist internetilehekülgedel.

Jälgimisseadmed (nn turvakaamerad) on klassikaline näide isikuandmete töötlemisest õigustatud huvi alusel. Varem kehtinud direktiivi⁵ alusel (mis ei olnud erinevalt määrusest otsekohalduv) oli välja töötatud IKS säte, täpsemalt § 14 lg 3, mis võimaldas kasutada jälgimisseadmeid isikute või vara kaitseks. IKÜM otsekohaldatava õigusaktina ning sellega seoses 15.01.2019 jõustunud IKS enam sellist õiguslikku alust ei võimalda, mis tähendab, et jälgimisseadmeid saab kasutada üksnes IKÜM-is sätestatud õigustatud huvi alusel. Tõsi, erandiks on seadusega pandud kohustus, nt kasiinodel tulenevalt hasartmänguseaduse § 37 lõikest 14. Jälgimisseadmete kohta saab lugeda lähemalt Andmekaitse Inspeksiooni juhendist kaamerate kasutamise kohta.

4.2. Andmesubjekti huvid ja õigused

Sättes viidatakse nii andmesubjekti huvidele kui ka põhiõigustele ja –vabadustele. Selle eesmärk on tagada andmesubjektide suurem kaitse. Nii nõuabki IKÜM art 6 lg 1 p f, et arvestada tuleb ka andmesubjektide huvidega, mitte üksnes tema põhiõiguste ja –vabadustega.

Arvesse tuleb võtta andmesubjekti **kõiki** asjakohaseid huve. Lisaks on oluline märkida, et erinevalt vastutava töötaja huvidest ei kasutata siinkohal andmesubjektide huvide ees sõna „õigustatud“.

Töötlemise mõju hindamisel tuleb arvesse võtta nii positiivseid kui ka negatiivseid tagajärgi. Need võivad hõlmata **võimalikke tulevasi otsuseid või meetmeid, mida võtavad kolmandad isikud, ning olukordi**, kus töötlemine võib põhjustada üksikisikute tõrjumist või diskrimineerimist, maine kahjustamist või laiemalt olukordi, kus esineb maine, läbirääkimisjõu või autonoomsuse kahjustamise risk. Lisaks kahjulikele tagajärgedele, mida on konkreetselt võimalik ette näha, tuleb arvesse võtta ka **laiemat emotsionaalset mõju**, nagu ärritumine, hirm ja mure, mis võivad tuleneda sellest, et andmesubjektil ei ole enam võimu oma isikuandmete

⁵ Vt viide 3

üle või ta saab aru, et neid on või neid võidakse kuritarvitada või seada ohtu, näiteks internetis avalikustamise kaudu.

Isegi selliste üksikisikute õigusi ja huve, kes on seotud **ebaseadusliku tegevusega**, ei tohiks ebaseaduslikult rikkuda. Näiteks üksikisik, kes on pannud toidupoes toime varguse, võib pidada olukorras, kus poe omanik avaldab tema pildi ja koduse aadressi poes asuval stendil ja/või internetis, enda huve siiski võrreldes poepidaja huvidega kaalukamaks. Näiteks korteriühistu siseselt on ühistu liikmetel õigus küll teada, kes on ühistule võlgu, kuid seda infot ei või avalikult üles riputada trepikotta.

Nt: Kui isik läheb üle sõidutee selleks mitte ettenähtud kohas, põhjustades sellega liiklusohutliku olukorra, võib olla pealtnägija tehtud foto avaldamine näiteks liiklushuligaanide sotsiaalmeediagrupid ülemäära isiku õigusi riivav.

4.3. Kaalumine/tasakaalustamine

Olles ära kirjeldanud poolte huvid, tuleb hinnata, kas isikuandmete töötlemisega tekitatav mõju andmesubjektile on proportsionaalne taotletava eesmärgi suhtes.

Põhiõiguste ja –vabaduste riive on ülemäärane, kui on olemas mõni teine vahend, mis aitab seatud eesmärki saavutada sama hästi, kuid ei riiva isiku õigusi nii tugevalt.

Eesti õiguspraktikas on selle hindamiseks juurutatud proportsionaalsuse **kolmeosaline** test:

Abinõu on proportsionaalne üksnes siis, kui see on püstitatud eesmärgi saavutamiseks sobiv (kohane), vajalik ja mõõdukas.

Sobiv on abinõu juhul, kui see soodustab piirangu eesmärgi saavutamist.

Vajalik on abinõu siis, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, isikut vähem koormava abinõuga.

Mõõdukuse hindamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt andmesubjekti huvide tähtsust ja õiguste riive ulatust ning teiselt poolt töötlemise eesmärgi tähtsust.

Neid kriteeriume toetavad ka **IKÜM art-s 5 väljatoodud isikuandmete töötlemise põhimõtted** – eeskätt eesmärgipärasus ja minimaalsus, mida tuleb täielikult järgida ka õigustatud huvi alusel isikuandmete töötlemisel. Vähem olulised ei ole ka õiglase töötlemise, kvaliteedi (st tuleb välistada ülemäärane), õigsuse (st isikuandmed peavad olema õiged ja vajaduse korral ajakohastatud, parandatud või kustutatud), säilitamise piirangu (andmesubjekti peab olema võimalik tuvastada üksnes seni, kuni see on vajalik selle eesmärgi täitmiseks, milleks isikuandmeid töödeldakse) ning turvalisuse põhimõtted (tuleb kaitsta loata või ebaseadusliku töötlemise eest, sh kadumise, hävimise, kahjustumise eest rakendades seejuures asjakohaseid tehnilisi või korralduslikke meetmeid).

Isikuandmeid võib töödelda vaid juhul ja sellises ulatuses, mis on tõesti vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks ning eeldusel, et pole vähem riivavaid meetmeid selle eesmärgi täitmiseks. Alternatiivse, privaatsust vähem või üldse mitte riivava meetme kallidus ei saa olla ainumääravaks. Näiteks on tööandja eesmärgiks tagada töökohal vara turvalisus, mistõttu otsustab tööandja tööruumi paigaldada kaamerad. Samas töötajate pidev tööpäeva jooksul toimuv jälgimine võib olla ülemäärane, mistõttu tuleb ka tööandjal kaaluda, kas abinõu on realselt vajalik või on võimalik rakendada teisi meetmeid (nt turvavaravad, turvaelemendid kaubal) või siis muuta kaamera kaldenurka selliselt, et see näitab üksnes kaubariiuile.

Huvide kaalumisel pannakse ühele kaalukaasile vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi, teisele andmesubjekti huvid ja õigused. Kui mõju andmesubjektile on väga suur, isikuandmete töötleja huvide kaalukus aga seevastu väike, siis võib teha kindla otsuse: riive on ebalproportsionaalne ning planeeritud isikuandmete töötlemist ei ole lubatud teha. Mida intensiivsem on andmesubjekti õiguste riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.

Kuidas hinnata ühe ja teise poole huvide kaalukust?

A29 töörühm märgib, et kultuurilised ja sotsiaalsed ootused, isegi kui need ei ole otseselt õigusnormides kajastatud, võivad olla samuti olulised ja aidata kaalukaussi emmas-kummas suunas kallutada. Mida sõnaselgemalt õiguses, muudes õigusnormides (olgu need vastutava töötleja suhtes siduvad või mitte) või asjaomasel ühiskonnas isegi ilma konkreetse õigusliku aluseta üldiselt tunnustatakse, et vastutavad töötledjad võivad teatava huvi elluviimiseks meetmeid võtta ja andmeid töödelda, seda kaalukam on tasakaalustamisel selline õigustatud huvi.

Andmesubjektile kaasneva mõju suuruse hindamisel arvestatakse muuhulgas: isikuandmete liik, andmesubjekti staatus (laps, haavatav elanikkonna osa, eakas), isikuandmete töötlemise viis, andmesubjekti mõistlikud ootused, kas ja mis eesmärgil on eelnevalt avalikustatud, kas töödeldakse suurel hulgal isikuandmeid või kas need liidetakse teiste isikuandmetega (nt profileerimisel), kas vastutava töötleja eesmärkide saavutamist võimaldavad vähemriivavad meetodid.

Samuti on kaalumisel asjakohane andmesubjekti **mõistlik ootus**, st et tema isikuandmeid ei töödeldaks viisil, mida ta ei saa mõistlikult ette näha.

Oluline on ka andmesubjekti ning vastutava töötleja **jõuvahekord**. Sõltuvalt konkreetsetest asjaoludest ning sellest, kas vastutav töötleja on üksikisik, väike või suur organisatsioon, võib isikuandmete töötleja andmesubjekti suhtes olla kas tugevama või nõrgema positsioonil. Töösuhetes ei ole töötaja ning tööandja võrdsel positsioonil.

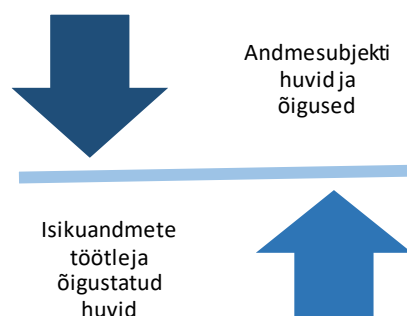
Varasemalt avalikustatud (ükskõik kas siis andmesubjekt ise või kolmandad isikud) isikuandmete puhul on oluline rõhutada, et ka õigustatud huvi säte ei luba taasavalikustada ilma piiranguteta.

Kuigi isikuandmete avalik kättesaadavus võib teatud olukordades olla arvestatav tegur, tuleb siiski vaadata, **mis eesmärgil ja kuidas** (kui suurele hulgale inimestele, kuidas leitav) **algne avalikustamine toimus** ning kas taasavalikustamine sellega kokku sobib. Samuti kas isikuandmete avaldamisel oli mõistlik eeldada, et neid võidakse kasutada edaspidi teistel eesmärkidel (nt teadusuuringute jaoks või läbipaistvuse ja vastutusega seotud eesmärkidel).

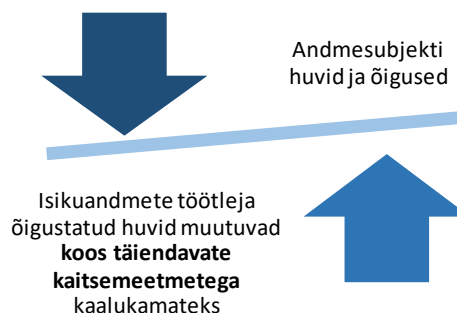
4.4. Täiendavad kaitsemeetmed ja uus kaalumine

Eelmises punktis kirjeldatud kaalumine peab andma vastuse, kui tähtsad on kummagi poole huvid ja kui suur on mõju andmesubjekti huvidele ja õigustele.

Kõrval oleval joonisel on kaalumise tulemusest võimalik järeldada, et mõlema osapoole huvid on sarnase kaaluga:

Võrdse kaalu korral õigustatud huvile tugineda ei saa. Seega on vajalik rakendada **täiendavaid kaitsemeetmeid**, et vähendada mõju andmesubjektidele.

Meeles tuleb pidada, et täiendava kaitsemeetme all ei mõelda seadusjärgseid kohustusi.

A29 töörühm on välja toonud näited võimalikest täiendavatest kaitsemeetmetest: ranged piirangud kogutavate isikuandmete hulgale, isikuandmete viivitamatu kustutamine pärast kasutamist, tehnilised ja organisatsioonilised meetmed funktsioonipõhise eraldamise tagamiseks, anonümiseerimise tehnikate asjakohane kasutamine, isikuandmete koondamine ja privaatsust soodustav tehnoloogia ning lisaks suurem läbipaistvus, vastutus ja võimalus töötlemises osalemisest loobuda.

Pseudonüümide ja krüpteerimise kasutamise osas rõhutab töörühm asjaolu, et andmed ei ole otseselt tuvastatavad, ei mõjuta töötlemise pidamist seaduslikuks – seda ei tohiks käsitada ebaseadusliku töötlemise seaduslikuks muutmisena.

Näiteks on sõidukeid edasi müüv Eesti ettevõtte leidnud, et tema õigustatud huvi on teenuste osutamise ja kaupade müügi raames teenuste arendamine ning kliendirahulolu mõõtmine. Kui ettevõtte soovib tellida uuringufirmalt küsitluse läbiviimise, on tema kui vastutava andmetöötleja jaoks olemas õigustatud huvi ja sel eesmärgil saab saata uuringufirma ettevõtte nimel klientide e-postiaadressile kliendiuringu kutse. Töödeldav andmekoosseis on minimaalne – kliendi e-postiaadress. Kuid ettevõtte on rakendanud veel täiendavat kaitsemeetmeid ning lisanud uuringukutsesse loobumislingi, et klient tulevikus enam selliseid kutseid ei saaks. Ettevõtte kodulehel on avaldatud privaatsuspoliitika, kus niisugune õigustatud huvi on välja toodud.

5. Andmesubjekti õigus esitada vastuväide

IKÜM art 21 lg 1 sätestab andmesubjekti õiguse esitada igal ajal vastuväiteid teda puudutavate isikuandmete töötlemise suhtes, mis on toimunud õigustatud huvi alusel, sh sellele sättele tugineva profiilianalüüsi suhtes. Vastuväite saamisel ei tohi vastutav töötleja isikuandmeid edasi töödelda, v.a juhul kui tõendab, et isikuandmeid töödeldakse mõjuval õiguspärasel põhjusel, mis kaalub üles andmesubjekti huvid, õigused ja vabadused, või kui olukord puudutab õigusnõude koostamise, esitamise või kaitsmise eesmärki.

Andmesubjektil on õigus vastu vaielda **oma konkreetsest olukorrast lähtudes**, st tuua välja, miks tema seisukohalt on tema isikuandmete töötlemine ülemäärane. Sel juhul peab vastutav töötleja vastuväite alusel hindama uuesti selle inimese olukorda ning **tõendama**, et tal on ka konkreetset juhtumit arvestades mõjuv ning õiguspärane põhjus. **A29 töörühm on rõhutanud, et vastuväite korral ei saa vastutav töötleja lihtsalt viidata esialgsele õigustatud huvi hindamisele või privaatsuspoliitikale.**

Kui vastutav töötleja ei suuda tõendada, et ta ikkagi ka konkreetse andmesubjekti olukorda arvestades saab tugineda enda õigustatud huvile, on andmesubjektil õigus nõuda edasise andmetöötlemise lõpetamist ning isikuandmete kustutamist. (vt IKÜM art 17 lg 1 p c). Sellekohase nõude võib andmesubjekt esitada juba koos vastuväitega.

Kui õigustatud huvi sättele tuginedes toimus otseturustamisega seotud tegevus, ei ole vastutaval töötlejal võimalust midagi rohkem hinnata või põhjendada. Andmesubjekti vastuväite korral tuleb töötlemine lõpetada (IKÜM art 21 lg 3).

6. Läbipaistvus, mõjuhinnang

Õiglase ja läbipaistva töötlemise põhimõte eeldab, et andmesubjekti teavitatakse isikuandmete töötlemise toimingute tegemisest ja selle eesmärkidest.

Läbipaistvuse põhimõte tähendab, et üldsusele või andmesubjektile suunatud teave on kokkuvõtlik, lihtsalt kättesaadav ja arusaadav ning selgelt ja lihtsalt sõnastatud ning samuti tuleks vajaduse korral täiendavalt kasutada visualiseerimist.

Andmesubjektile mõeldud **andmekaitsetingimustes** tuleks selgelt eristada erinevate andmetöötlemise eesmärkide lõikes andmetöötlemise õiguslike aluseid ning andmekoosseise.

Andmekaitsealase **mõjuhinnangu** peavad tegema kõik isikuandmete vastutavad töötledjad, kelle isikuandmete töötlemise laadi, ulatust, konteksti ja eesmärke arvestades tekib tõenäoliselt inimestele suur oht (vt IKÜM art 35).

Kui andmekaitsealane mõjuhinnang näitab, et töötlemise tulemusena tekiks ohu leevendamise kaitsemeetmete ning turvameetmete ja -mehhanismide puudumisel suur oht füüsiliste isikute õigustele ja vabadustele, ning vastutav töötledja leiab, et seda ohtu ei ole võimalik kättesaadava tehnoloogia ja rakendamiskulude seisukohast mõistlike meetmetega leevendada, tuleb enne isikuandmete töötlemise toimingute alustamist konsulteerida järelevalveasutusega.

Täpsemalt soovime vaadata andmekaitsealase mõjuhinnangu ning läbipaistvuse kohta Andmekaitse Inspektsiooni Isikuandmete töötledja üldjuhendist, mis on kättesaadav aadressil www.aki.ee/juhised (mõjuhinnangut käsitleb täpsemalt ptk 5, eelkonsulteerimist ptk 6 ning läbipaistvust ptk 10).

7. Meelespea!

- ✓ Isikuandmeid tuleks töödelda vaid juhul, kui eesmärki ei ole mõistlikult võimalik saavutada muude vahendite abil.
- ✓ Vastutav töötledja peab veenduma, et tema poolt valitud õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks on konkreetses olukorras kõige sobivam.
- ✓ Isikuandmed peavad olema asjakohased, piisavad ja piirduma sellega, mis on nende töötlemise otstarbe seisukohalt vältimatult vajalik.
- ✓ Sõltumata õiguslikust alusest peab vastutav töötledja alati järgima IKÜM artiklis 5 sätestatud üldkohustusi, sealhulgas seaduslikkuse, õigluse, eesmärgikohasuse, minimaalsuse, õigsuse, säilitamise piirangu, proportsionaalsuse, konfidentsiaalsuse, turvalisuse ja läbipaistvuse põhimõtteid.
- ✓ Õigustatud huvi, lepingu täitmine ning nõusolek võivad andmetöötlemise õiguslike alustena eksisteerida kõrvuti ühe õigussuhte raames, kuid alati tuleb eristada, mis andmeid millisel õiguslikul alusel töödeldakse.
- ✓ Õigustatud huvi alusele tuginemine eeldab, et vastutav töötledja on arvesse võtnud kõiki asjakohaseid andmesubjekti õigusi ja huve ning läbi viinud huvide kaalumise.
- ✓ Õigustatud huvi peab olema seaduslik, piisavalt selgelt sõnastatud, reaalne ja hetkel esinev (mitte spekulatiivne).
- ✓ Õigustatud huvi tuleb hinnata perioodiliselt. Aja jooksul muutunud asjaolude tõttu võib õigustatud huvi lõppeda või andmesubjekti huvid osutuda kaalukamaks. Õigustatud huvi lõppemisel tuleb isikuandmed kustutada või viia isikustamata kujule.

- ✓ Andmekaitsetingimustes tuleks selgelt eristada andmetöötleri eesmärkide kaupa ning määrata õiguslikud alused ja töödeldavate isikuandmete koosseis.
- ✓ Eriliiki isikuandmete puhul üldist õigustatud huvi alust ei eksisteeri.
- ✓ Avalik sektor saab õigustatud huvile tugineda vaid põhitegevuse väliselt.
- ✓ Andmesubjekti vastuväite korral peab vastutav töötaja teostama uue hindamise lähtuvalt selle andmesubjekti konkreetsest olukorrast.
- ✓ Kui vastutava töötaja või kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvi lõppeb, peab lõpetamata isikuandmete töötlemise. Kui töödeldud isikuandmete säilitamiseks puudub õiguslik alus, tuleb isikuandmed kas